

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ustanovení § 2971 Občanského zákoníku ve světle aktuální judikatury

Institut náhrady nemajetkové újmy, kterou poškozený pocituje jako osobní neštěstí a která mu byla škůdcem způsobena za zvláštních okolností, se do českého právního řádu dostal prostřednictvím ustanovení § 2971 v roce 2014, a to s účinností tehdy nového občanského zákoníku, tedy zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Předchozí právní řád ustanovení v obdobném znění neobsahoval. Přestože se paragrafované znění dotčeného ustanovení od účinnosti občanského zákoníku nezměnilo, jeho výklad a použitelnost je víceméně definována až recentní judikaturou. Kam se posunula aplikační praxe tohoto ustanovení a jaké jsou případné limity jeho použití se pokusíme nastínit níže.

Ustanovení upravující náhradu nemajetkové újmy, která má být nahrazena škůdcem každému, kdo způsobenou újmu důvodně pocituje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit (náhradu újmy nelze poškozenému přiznat na základě jiného pravidla), představovalo po jeho zařazení do občanského zákoníku, a to i pro odbornou veřejnost, toliko obecné ustanovení s demonstrativním výčtem zvláštních okolností, za nichž má být dotčené ustanovení použito. Stejně obecně pak v současnosti působí i odborné komentáře vydané v tehdejší době k tomuto ustanovení, které se snažily přinést alespoň obecný výklad předmětného ustanovení týkající se nemajetkové újmy a alespoň naznačit příklady jeho možného použití. Na svém vymezení tak předmětné ustanovení nabývalo až postupem času a až konkrétní aplikační praxí.

Do bližšího a širšího povědomí se tato nová právní úprava dostala právě v souvislosti s novými soudními rozhodnutími, která byla vydávána a v nichž bylo předmětné ustanovení aplikováno na konkrétní právní situace, čímž nabylo na konkrétnosti a významu.

Od vstupu občanského zákoníku v platnost a účinnost nedoznalo toto ustanovení žádných změn. Nadále tak platí, že toto ustanovení lze použít pouze v případě, že újma způsobená protiprávním činem škůdce vznikla za zvláštních okolností. Zvláštní okolnosti nejsou vymezeny taxativně, nýbrž se ponechává na soudní praxi, aby tyto okolnosti vymezila. Určitým vodítkem je nicméně stanovení dvou oblastí, které slouží jako určité mantinely pro specifikaci těchto zvláštních okolností, a to: (i) způsobená újma vznikla v důsledku porušení důležité právní povinnosti z hrubé nedbalosti, a/nebo (ii) újma byla škůdcem způsobena úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné. V prvním případě je tedy nezbytnou podmínkou porušení důležité právní povinnosti při současném splnění toho, že škůdce postupoval hrubě nedbale. Hrubá nedbalost je vykládána jako nedbalost nejvyšší intenzity, resp. taková nedbalost, jež svědčí o lehkomyšlném přístupu škůdce k plnění svých povinností, kdy je zanedbán požadavek náležité opatrnosti takovým způsobem, že to svědčí o zřejmé bezohlednosti škůdce k zájmům jiných osob^[1]. Typickým znakem pro takové jednání je to, že škůdce postupuje se zavrženíhodnou bezohledností a despektem^[2]. V druhém případě již zákon nevyžaduje porušení právní povinnosti, nýbrž postačí „pouhé“ úmyslné jednání vedené s cílem ničit či ublížit, kdy podstatou je jednání škůdce v rozporu s morálkou či pohrdavý postoj škůdce k základním hodnotám, které jsou ve společnosti dodržovány a chráněny. V ustanovení § 2971 občanského zákoníku je tak na stejnou úroveň kladena na jedné straně hrubá nedbalost při porušení důležité právní povinnosti a úmyslné způsobení škody za zvlášť zavrženíhodných pohnutek na straně druhé. Jinými zvláštními okolnostmi je pak třeba rozumět takové okolnosti, které se z objektivního i

subjektivního hlediska podobají výslovně zakotveným případům.[3]

Ustanovení § 2971 občanského zákoníku lze použít (při splnění shora uvedených podmínek) tam, kde náhrada nemajetkové újmy nenáleží na základě jiného pravidla či podle jiného ustanovení občanského zákoníku. Vedle náhrady způsobené škody a případně ušlého zisku tak může být škůdci uložena i povinnost náhrady nemajetkové újmy s důrazem na zvláštní okolnosti s přesahem do etické oblasti. Břemeno tvrzení a břemeno důkazní v řízení pak nese poškozený.[4]

Na základě ustanovení § 2971 občanského zákoníku lze požadovat náhradu nemajetkové újmy jak přímým poškozeným, který újmu pociťuje jako osobní neštěstí, tak i ze strany jakékoli jiné osoby, která bude způsobenou újmu pociťovat tímž způsobem (tzv. reflexní újma)[5], přičemž zpravila se bude jednat o osobu poškozenému blízkou. To potvrzuje například rozsudek Nejvyššího soudu sp zn. 25 Cdo 1527/2020 ze dne 27. května 2021, v němž byl nárok na náhradu újmy přiznán matce v souvislosti s poškozením zdraví její dcery.

Ustanovení § 2971 občanského zákoníku našlo své uplatnění napříč různými oblastmi. Dosud zřejmě nejčastěji citovaným soudním rozhodnutím - ve spojení s ustanovením § 2971 občanského zákoníku - byl případ černé stavby, kdy se oprávněný (soused) domáhal po škůdci (svém sousedovi coby majiteli nové stavby) náhrady nemajetkové újmy za osobní útrapy, pocit osobního neštěstí, frustraci a stres, kterými trpěl v souvislosti s probíhající černou stavbou škůdce, proti které se oprávněný marně bránil. Výsledkem řízení byl závěr, podle kterého lze pod úmyslné porušení důležité právní povinnosti ve smyslu ustanovení § 2971 občanského zákoníku podřadit i porušení povinnosti stavět ve smyslu stavebního zákona jen na základě stavebního povolení, jakož i vědomé ignorování rozhodnutí stavebního úřadu a soudu zakazujících realizaci stavby. Tím dle Nejvyššího soudu škůdce „osvědčil mimořádnou míru arogance a pohrdání základními pravidly právního státu, jež vyžadují respektování zákona a pravomocných (vykonatelných) rozhodnutí příslušných správních orgánů a soudů“.[6] Výsledkem bylo přiznání nároku poškozenému na náhradu nemajetkové újmy z titulu zásahu do absolutních práv poškozeného na soukromí a příznivé životní prostředí v celkové výši 500.000 Kč.

Naopak negativní výčetem byla hrubá nedbalost vymezena v již citovaném rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1703/2023 ze dne 20. srpna 2024. V tomto posuzovaném případě způsobila řidička újmu poškozenému porušením pravidel silničního provozu, kdy svým vozidlem narazila do vozidla poškozeného, které bylo odstaveno neosvětlené u krajnice. Porušení pravidel představovalo překročení nejvyšší povolené rychlosti (nikoli však výrazně), přičemž se však měla snažit střetu zabránit. Nejvyšší soud tuto věc uzavřel s tím, že ačkoli řidička porušila důležitou právní povinnost, neučinila tak úmyslně ani se tak nestalo z hrubé nedbalosti, a proto nebylo možné její jednání podřadit pod ustanovení § 2971 občanského zákoníku, nýbrž „pouze“ pod ust. § 2959 občanského zákoníku.

V porovnání s odbornou komentářovou literaturou poněkud překvapivě aktuální rozhodovací praxe soudů shledala naplnění předpokladů ustanovení § 2971 občanského zákoníku i v případech týkajících se smluvního vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Příkladem může být rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1907/2021 ze dne 17. srpna 2022, v němž byl poškozenému vůči jeho bývalému právnímu zástupci přiznán nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené mu porušením povinnosti chránit a prosazovat jeho práva a zájmy podle zákona o advokacii. Naplnění podmínek námi řešené ustanovení soud shledal v tom, že škůdce (v tomto případě advokát) úmyslně své profesní pochybení před klientem zatajoval, manipuloval s textem rozsudku a úmyslně klienta klamal o průběhu a výsledku soudního řízení, čímž ho udržoval v několikaletém stresu a v přesvědčení, že v České republice se nelze dovolat práva na spravedlivý proces.

Obdobným způsobem bylo Nejvyšším soudem posouzeno i další procesní pochybení jiného advokáta,

a to v řízení sp. zn. 33 Cdo 1436/2022[7]. Nejvyšším soudem sice v daném sporu nebylo rozhodováno o věci samé, nicméně původní rozhodnutí bylo zrušeno a věc byla vrácena k novému rozhodnutí s pokynem, aby bylo při novém rozhodování zohledněno, že poškozenému mohla být způsobena nemajetková újma samotným porušením povinnosti škůdcem coby advokátem nesprávným podáním ústavní stížnosti. V novém řízení tak bude posouzeno, zda neprofesionální jednání advokáta a následně jeho vědomé a úmyslné zatajování jeho pochybení před klientem, mohlo klientovi způsobit nemajetkovou újmu (např. v podobě psychického strádání, zklamání, duševních útrap apod.).

Závěrem lze shrnout, že ustanovení § 2971 občanského zákoníku může představovat určitou formu záchytného ustanovení umožňujícího soudu vnést do právního řádu etický parametr při ukládání povinnosti nahradit poškozenému jemu způsobenou újmu, kdy takovou povinnost nelze škůdci uložit na základě jiného pravidla.

Mgr. Jitka Hanusová

MELKUS KEJLA & PARTNERS

MELKUS KEJLA & PARTNERS advokátní kancelář s.r.o.

Washingtonova 1624/5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 725 907 365
e-mail: info@melkuskejla.cz

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2702/2012 ze dne 17. prosince 2014

[2] Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1703/2023 ze dne 20. srpna 2024

[3] Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1703/2023 ze dne 20. srpna 2024

[4] Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 972/2018 ze dne 28. března 2019

[5] Pašek, M. in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3138

[6] Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1131/2019 ze dne 20. dubna 2021

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)